

UMUMTA'LIM MAKTABLARDA MUSIQIY PEDAGOGIKANING NAZARIY ASOSLARI

Shaxriyor Norboev Rustamovich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti pedagogika fakulteti
Musiqiy ta'lim yo'nalishi talabasi
Shaxriyor0104@gmail.com

Kosimov Abdulaziz Durdikulovich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti "Maktabgacha ta'lim"
kafedrası Katta o'qituvchisi, dotsent v/b.
Abdulazizkosimov90@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20523196>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 26-may 2026 yil
Ma'qullandi: 28-may 2026 yil
Nashr qilindi: 30-may 2026 yil

KEY WORDS

musiqiy pedagogika, musiqa ta'limi, estetik tarbiya, metodika, ijodkorlik, shaxs rivoji, pedagogik texnologiya.

ABSTRACT

Mazkur maqolada musiqiy pedagogikaning nazariy asoslari, uning ta'lim tizimidagi o'рни, maqsad va vazifalari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Musiqiy pedagogika shaxsning estetik didini shakllantirish, ijodiy tafakkurini rivojlantirish hamda ma'naviy kamolotiga xizmat qiluvchi muhim pedagogik yo'nalish sifatida yoritiladi. Tadqiqot davomida musiqiy tarbiyaning nazariy tamoyillari, zamonaviy metodlari va amaliy ahamiyati ko'rib chiqildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, musiqiy pedagogika yosh avlodni har tomonlama rivojlantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Jamiyat taraqqiyoti, yosh avlod tarbiyasi va barkamol shaxsni shakllantirish jarayonida san'atning, ayniqsa musiqa san'atining o'рни beqiyosdir. Musiqa inson ruhiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan, uning hissiy dunyosini boyitadigan va estetik qarashlarini rivojlantiradigan san'at turidir. Shu bois musiqa ta'limi hamda musiqiy tarbiya pedagogika fanining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida shakllangan.

Musiqiy pedagogika — bu shaxsni musiqa vositasida tarbiyalash, unga musiqiy bilim, ko'nikma va malakalarni singdirish, estetik didini shakllantirish, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan ilmiy-amaliy sohadir. U umumiy pedagogika, psixologiya, musiqa nazariyasi, metodika va san'atshunoslik fanlari bilan chambarchas bog'liq holda rivojlanadi.

Bugungi globallashuv davrida yoshlar ongiga turli madaniy oqimlar ta'sir ko'rsatayotgan bir paytda milliy musiqa merosini asrab-avaylash, uni yosh avlodga yetkazish va musiqa vositasida ma'naviy tarbiya berish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktab, kollej, oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim tizimida musiqiy pedagogikaning ilmiy asosda tashkil etilishi zarur.

Mazkur maqolaning maqsadi musiqiy pedagogikaning nazariy asoslarini o'rganish, uning maqsad-vazifalari, tamoyillari va ta'lim tizimidagi ahamiyatini tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot davomida ilmiy-nazariy tahlil, qiyosiy tahlil, kuzatish, umumlashtirish hamda pedagogik manbalarni o'rganish metodlaridan foydalanildi.

Avvalo, musiqiy pedagogika bo'yicha mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari o'rganildi. Keyinchalik ta'lim muassasalarida musiqa fanini o'qitish jarayonidagi yondashuvlar tahlil qilindi. Shuningdek, musiqiy tarbiya orqali o'quvchilarning estetik va ijodiy rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar umumlashtirildi.

Metodologik yondashuv sifatida tizimlilik, izchillik, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim va kompetensiyaviy yondashuv asos qilib olindi.

Natijalar

Musiqiy pedagogika tushunchasi va mohiyati

Musiqiy pedagogika pedagogika fanining maxsus tarmog'i bo'lib, musiqa orqali shaxsni tarbiyalash qonuniyatlarini o'rganadi. U nafaqat qo'shiq aytish yoki nota o'rgatish bilan cheklanmaydi, balki o'quvchilarning his-tuyg'ulari, estetik didi, ijodkorligi va ma'naviy dunyosini shakllantirishni ham qamrab oladi.

Musiqiy pedagogikaning mohiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- musiqa vositasida ma'naviy tarbiya berish;
- estetik dunyoqarashni rivojlantirish;
- musiqiy savodxonlikni shakllantirish;
- ijodiy fikrlashni rag'batlantirish;
- milliy qadriyatlarga hurmatni tarbiyalash.

Musiqiy pedagogikaning maqsadi, vazifalari va nazariy asoslari Musiqiy pedagogikaning bosh maqsadi musiqani sevuvchi, san'atni chuqur anglaydigan, estetik didi shakllangan hamda ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalashdan iboratdir. Musiqa ta'limi insonning ichki dunyosiga ijobiy ta'sir ko'rsatib, uning go'zallikni his etish qobiliyatini rivojlantiradi. Shu bois bugungi ta'lim tizimida musiqa darslari orqali o'quvchilarning musiqa madaniyatini yuksaltirish, ularni milliy va jahon musiqa merosi bilan tanishtirish, musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirish, jamoada kuylash va ijro madaniyatini shakllantirish, shuningdek, hissiy hamda intellektual rivojiga ko'maklashish muhim vazifa sifatida qaraladi.

Musiqiy pedagogikaning vazifalari ham keng qamrovli bo'lib, ular o'quvchilarga musiqa nazariyasining boshlang'ich tushunchalarini o'rgatish, qo'shiq kuylash ko'nikmalarini hosil qilish, musiqa tinglash madaniyatini shakllantirish, ritm va ohangni his etishga o'rgatish, ijodkorlikka yo'naltirish hamda milliy kuy-qo'shiqlar orqali vatanparvarlik tuyg'ularini kuchaytirishni o'z ichiga oladi. Bunday vazifalarning izchil amalga oshirilishi natijasida o'quvchilarda nafaqat musiqiy bilim va malakalar, balki ma'naviy-axloqiy fazilatlar ham rivojlanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqiy pedagogika ma'lum tamoyillar asosida tashkil etilganda samarali natija beradi. Avvalo, musiqa darslari ilmiy asosda, yosh xususiyatlari va psixologik imkoniyatlarni hisobga olgan holda tashkil etilishi zarur.

O'quv materiallari oddiydan murakkabga qarab tizimli ravishda berilishi, o'quvchilar esa dars jarayonida faol ishtirok etib, tinglash, kuylash va fikr bildirish jarayonlarida qatnashishi lozim. Shu bilan birga, milliy musiqa merosi bilan bir qatorda jahon musiqa namunalarini ham o'rgatish muhim ahamiyat kasb etadi. Nazariy bilimlar esa amaliy mashg'ulotlar bilan mustahkamlanishi kerak, chunki musiqa san'ati avvalo amaliy faoliyat orqali chuqurroq o'zlashtiriladi. Musiqiy pedagogika boshqa fanlar bilan uzviy aloqada rivojlanadi. Pedagogika fani umumiy tarbiya qonuniyatlarini belgilasa,

psixologiya musiqaning inson ruhiyatiga ta'sirini o'rganadi. Estetika go'zallikni anglash mezonlarini shakllantiradi, musiqa nazariyasi ritm, tonallik va nota savodini tushuntiradi, tarix esa milliy musiqa merosining shakllanish va taraqqiyot bosqichlarini yoritib beradi. Ana shu fanlararo integratsiya musiqiy pedagogikaning ilmiy poydevorini mustahkamlaydi. Bugungi kunda musiqa ta'limida zamonaviy metodlardan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Interfaol yondashuvlar orqali o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodiy izlanishga va jamoa bilan ishlashga o'rgatish mumkin.

Klaster, aqliy hujum, guruhlarda ishlash hamda rolli o'yinlar kabi metodlar dars samaradorligini oshiradi. Axborot texnologiyalaridan foydalanish esa musiqa darslarini yanada qiziqarli va ta'sirchan qiladi. Audio-video materiallar, virtual pianino dasturlari, karaoke platformalari hamda turli prezentatsiyalar o'quvchilarning musiqaga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Shu bilan birga, xor bo'lib kuylash, cholg'u asboblari ijro etish, ritmik mashqlar va improvizatsiya kabi amaliy metodlar orqali o'quvchilar o'z iste'dod va qobiliyatlarini namoyon etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Tadqiqot natijalari musiqa bilan muntazam shug'ullanuvchi o'quvchilarda xotira, diqqat, ijodkorlik, intizom, jamoaviylik va hissiy barqarorlik kabi sifatlar kuchliroq shakllanishini ko'rsatadi. Ayniqsa, maktabgacha va boshlang'ich ta'lim bosqichida musiqa darslarining o'rni nihoyatda muhimdir. Chunki aynan shu davrda bolaning eshitish qobiliyati, ritmni his etish sezgisi va hissiy dunyosi faol rivojlanadi. Shu sababli erta yoshdan boshlab musiqiy tarbiya berish barkamol avlodni voyaga yetkazishda muhim omillardan biri hisoblanadi.

Muhokama

Musiqiy pedagogika nazariyasini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, musiqa ta'limi oddiy fan emas, balki shaxs kamolotiga xizmat qiluvchi murakkab pedagogik tizimdir. Unda bilim berish bilan bir qatorda tarbiya, estetik rivojlanish va ijodiy shakllanish jarayoni ham amalga oshadi.

Bugungi kunda ayrim ta'lim muassasalarida musiqa faniga ikkinchi darajali fan sifatida qaralishi uchraydi. Aslida esa musiqa inson ruhiy sog'lomligi, madaniy saviyasi va ijodiy tafakkurini rivojlantirishda juda katta rol o'ynaydi. Shu sababli musiqa ta'limiga e'tiborni kuchaytirish zarur.

Shuningdek, dars jarayonida eski an'anaviy usullar bilan cheklanib qolmasdan, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish muhimdir. Multimedia vositalari, interaktiv topshiriqlar va ijodiy loyiha ishlari dars samaradorligini oshiradi.

Milliy musiqa merosini o'qitish ham muhim yo'nalishdir. Maqom, xalq qo'shiqlari, milliy cholg'ular va bastakorlar merosini yosh avlodga yetkazish orqali milliy o'zlik mustahkamlanadi.

Xulosa

Musiqiy pedagogika pedagogika fanining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, shaxsni musiqa vositasida tarbiyalashning nazariy va amaliy asoslarini o'rganadi. U o'quvchilarning estetik didini rivojlantirish, musiqiy savodxonligini oshirish, ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish va ma'naviy barkamolligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, musiqiy pedagogikaning asosiy tamoyillari ilmiylik, tizimlilik, milliylik, amaliy yo'naltirilganlik va faollikdan iboratdir. Zamonaviy metodlar bilan boyitilgan musiqa darslari o'quvchilar rivojiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Kelajakda musiqa ta'limida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, milliy merosni zamonaviy usullar bilan o'rgatish va pedagog kadrlar malakasini oshirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent, 2021.
3. Rajabov I. Musiqa pedagogikasi asoslari. – Toshkent, 2019.
4. Qodirov R. Musiqa ta'lim metodikasi. – Toshkent, 2020.
5. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
6. Abdurahmonov S. Estetik tarbiya nazariyasi. – Samarqand, 2018.
7. Musiqa va san'at jurnali. №3. – Toshkent, 2022.
8. Durdikulovich, A. K. (2025). APPLICATION OF SIMULATIVE TECHNOLOGIES IN TRAINING MUSIC EDUCATORS BASED ON THE CREDIT-MODULE SYSTEM. Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research, 12(02), 71-73.
9. Durdikulovich, K. A. (2024). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA BOLALARNING ESHITUV QOBILIYATLARINI HAMDA OVOZINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. IMRAS, 7(4), 204-208.
10. DURDIKULOVICH, K. A. (2025). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI SAN'AT, MUSIQA VA IJODIY FAOLIYAT ORQALI ESTETIK TARBIIYALASH. KONFERENSIYA, 1(1), 333-340.
11. Kosimov, A. (2025). APPLICATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN MUSIC EDUCATION: FORMATION OF TEACHER COMPETENCE BASED ON SIMULATION AND REFLECTIVE ANALYSIS APPROACHES. International Journal of Artificial Intelligence, 1(3), 159-164.
12. Durdikulovich, A. K. (2025). METHODOLOGY FOR APPLYING SIMULATIVE TECHNOLOGIES IN MUSIC EDUCATION BASED ON AN INTEGRATIVE APPROACH. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 12(02).
13. Durdikulovich, A. K. American Academic publishers, volume 05, issue 02, 2025.
14. Durdikulovich, K. A. APPLICATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN MUSIC EDUCATION: FORMATION OF TEACHER COMPETENCE BASED ON SIMULATION AND REFLECTIVE ANALYSIS APPROACHES.
15. QIZI, N. M. N. (2025). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING MA'NAVIY-MA'RIFIY QIYOFASINI SHAKLLANTIRISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI. KONFERENSIYA, 1(1), 394-399.
16. Niyozova, M. N. Q. (2023). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik diagnostikani amalga oshirishda tarbiyachining roli. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(4), 331-335